

UDK 821.163.4.09(497.16)

Stručni rad

Marijana TERIĆ (Nikšić)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

marijana.teric@fcjk.me

**MILORAD NIKČEVIĆ:
CRNOGORSKE FILOLOŠKE TEME
(status i recepcija)**

U ovome radu sagledavamo značaj *Crnogorskih filoloških studija* autora Milorada Nikčevića. Budući da je riječ o jednome od rijetkih intelektualaca koji teži osnaženju crnogorsko-hrvatskih kulturnih veza i afirmaciji i osvjetljenju brojnih zapostavljenih vrijednosti, ispitujemo tekstove obuhvaćene ovim izdanjem, koji su strukturirani u tri cjeline.

Na taj način, pratimo interkulturalne veze dviju zemalja, naučni i kulturni angažman brojnih autora, ali i nemjerljiv rezultat Nikčevićeva istraživačkoga posla. U tome kontekstu dolazimo do zaključka da Crnogorske filološke studije predstavljaju vrijedan doprinos nauci o književnosti, posebno montenegristici.

Ključne riječi: *crnogorsko-hrvatske veze, književnoistorijski značaj, komparativna analiza, savremena književnost, politički i kulturni kontekst*

Milorad Nikčević, istoričar književnosti, teoretičar i književnik, svojim izuzetno bogatim kulturnim i naučnim angažmanom izdvaja se u odnosu na ostale književne stvaraoce. Iako je svoj radni vijek proveo izvan granica domovine – Crne Gore, Nikčević je uvijek afirmisao posebnost crnogorskoga jezika, književnosti i kulture, tako da centralno mjesto u njegovu književnoistorijskom radu pripada crnogorskoj i hrvatskoj književnosti 19. i početka 20. vijeka. Kao crnogorski i hrvatski naučnik radio je na jačanju interkulturalnih veza između dviju zemalja i na taj način obilježio njihovu naučnu, prosvjetnu i kulturnu baštinu. O značaju Nikčevićeva rada, brojnim zalaganjima, naučnome i kulturnome doprinosu, ali i priznanjima i nagradama, najbolje svjedoči izdanje Fakulteta za crnogorski jezik i književnost *Crnogorske filološke studije*, čiji status i recepciju sagledavamo kroz prizmu studija sabranih u okviru knjige.

Crnogorske filološke teme predstavljaju rezultat nacionalnoga i komparativističkoga proučavanja južnoslovenskih književnosti, a posebno crnogorske literarne produkcije. Tekstovi obuhvaćeni ovim izdanjem nastajali su u prethodnih nekoliko godina, a raspoređeni su u tri tematske cjeline. Prva obuhvata Nikčevićeve izvorne studije u kojima se autor bavi sagledavanjem crnogorskih, makedonskih i hrvatskih kulturnih veza počev od srednjovjekovne legende o Vladimiru i Kosari, preko recepcije Njegoša i Njegoševa djela u hrvatskome političkom i kulturnome kontekstu, uloge izvanjca Dušana Đukića u kreiranju crnogorskoga književnoga života početkom XX vijeka, pa sve do crnogorskih savremenih literarnih stvaralaca: Radoslava Rotkovića, Milorada Stojovića i Novaka Kilibarde. Opisujući stvaralaštvo svakoga od njih ponaosob, Nikčević analizira proces njihovih literarnih vizija i borbe za očuvanjem crnogorske književnoistorijske tradicije. Tako je, po riječima Milorada Nikčevića, pjesnik, novelist i prevodilac Dušan Đukić udario pečat crnogorskim modernističkim i avangardnim literarnim težnjama druge decenije 19. i početkom 20. vijeka. Autor ukazuje na Đukićev urednički i književni opus (pokretanje časopisa *Dan*), zatim poetski i novelistički rad kojim daje doprinos crnogorskoj književnosti u doba stilske formacije neorealizma i posebno moderne. Njegove aktivnosti kao kulturnoga poslenika, literarnoga stvaraoca i prevodioca, takođe su osvijetljene, pa Dušan Đukić svoju punu afirmaciju dobija u *Istoriji crnogorske književnosti*. Nikčević je Đukićev rad, naročito avangardne težnje i novine koje je ponudio kulturno-književnoj javnosti XX vijeka, kritički sagledao i valorizovao, a njegove stvaralačke domete oslobodio zaborava.

Radoslav Rotković, jedan od začetnika montenegrizike i najbolji poznavalac djela Stefana Mitrova Ljubiše predstavlja „multidisciplinarni kompleks do danas neprevaziđen u ljubišologiji i montenegristici uopšte“. Riječ je o autoru koji je svojom intelektualnom širinom i književnim umijećem obilježio crnogorsku književnost. Analitičkim sagledavanjem Rotkovićevih aktivnosti, Nikčević ukazuje na njegovo značajno djelovanje u različitim sferama književnosti i kulture: „kao publicist koji je redovno pratio događaje na crnogorskoj kulturnoj sceni, kao filmski kritičar, kao književni kritičar, kao enciklopedist, kao istoričar crnogorske drame i pozorišta, kao društveni socio-kritik, kao istoriograf, leksikograf, kao kulturolog, kao poslanik (političar) u Crnogorskoj skupštini.“ Ljepotom svoje riječi, temeljnim izučavanjem Ljubišina djela, Rotković je olakšao put mladim generacijama u analizi i razumijevanju literarnoga svijeta Stefana Mitrova Ljubiše.

Milorad Stojović je, po Nikčevićevome sudu, prvi naš analitični i moderni istraživač crnogorske književnosti. Kao autor prve poslijeratne crnogorske proze, Stojović je jednostavnom leksičkom aparaturom i temeljnom

književnom obradom uspostavio literarne kriterijume, pomoću kojih tretira različita problemska pitanja umjetničkoga stvaranja. Izuzetno produktivan književnik, književni i pozorišni kritičar i antologičar, Stojović je ostavio iza sebe literarna djela od neprocjenjivoga značaja za književnu montenegristiku. Nikčević naglašava da njegovo obraćanje piscima „karakterise suzdržano, oprezno izricanje zaključaka i ocjena o njihovim djelima. Cijeneći više od svega riječ, i tuđu i svoju, što je sasvim opravdano, stvarao je kritiku koja djeluje autoritativno, odmjereno“. Kao čovjek neiscrpane energije, nije prestajao da istražuje, bogati i upoznaje čitalačku javnost s neotkrivenim ili nedovoljno proučenim stvaraocima, dajući im zasluženu književno-kritičku ocjenu.

Novak Kilibarda je ostavio neizbrisiv trag posebno obogativši crnogorsku književnost neprocjenljivim izdanjima na polju istorije književnosti i usmenoga nasljeđa. On zauzima počasno mjesto u istoriji crnogorske književnosti. Kilibardina proza osvjetljava i rekonstruiše crnogorsku prošlost, narodno stvaralaštvo, a prije svega toga narodni jezik po kojemu su njegova djela prepoznatljiva. Bogatstvo narodne leksike te upotreba arhaičnih i gotovo zaboravljenih riječi i izraza nosi posebno obilježje u Kilibardinome opusu. Nikčević izdvaja Kilibardina djela polemičkoga karaktera, zatim brojne studije u kojima daje nova tumačenja i pretpostavke, a pored toga osnažuje stara sagledavanja. Kilibarda tretira fenomene usmenoga nasljeđa, posmatrajući ih iz perspektive savremenoga svijeta, pri čemu ispoljava zanimljivost u opservativnome pristupu. Upravo će usmena književnost obilježiti njegov literarni angažman i postati, kako to Nikčević opisuje, „egzemplarni primjerak i smjernica svim daljim ozbiljnijim proučavaocima fenomena usmene univerzalnosti estetske književnosti“.

Druge dvije cjeline Nikčevićeva djela čine radovi književnih istoričara, teoretičara i književnih kritičara, čije se teme, kako Nikčević navodi, „prilažu kao odjek receptivnog rada na autorovu književnu produkciju ili su pojedini osvrti na njegove značajne projekte i knjige iz crnogorske šire kulturne tradicije“. Aleksandar Radoman, Adnan Čirgić, Milica Lukić, Krsto Pižurica, Radoslav Rotković, Naume Radičeski, Jakov Sabljčić, Tina Varga-Oswald, Ethem Mandić, autori su studija o Nikčevićevome naučnome stvaranju, crnogorsko-hrvatskim i hrvatsko-crnogorskim filološkim vezama, značajnome doprinosu montenegristici i njegošologiji, kao i pregledu crnogorske književnosti od 1852. do 1918. godine.

U studijama koje se odnose na recepciju Nikčevićeva istraživanja: „Njegoš i Ljubša u interpretaciji Milorada Nikčevića“, „Doprinos Milorada Nikčevića montenegristici“, „Milorad Nikčević – crnogorsko-hrvatske i hrvatsko-crnogorske filološke veze“... autori posebno izdvajaju Nikčevićevu borbu za afirmaciju crnogorskih književnih i jezičkih vrijednosti, komparativna izu-

čavanja dviju istorija i dviju književnosti, hrvatske i crnogorske, kao i njihov odnos prema evropskim pokretima i pojavama. Milica Lukić primjećuje: „Koji god da znanstveni problem obrađuje, Milorad Nikčević za njegovo proučavanje postavlja književnopovijesne kordinate i u dijakronijskom i sinkronijskom smislu suvereno se krećući na području mahom kulturologijskih, književnopovijesnih, komparatističkih, analitičkih i sintetičkih istraživačkih metoda...”

Aleksandar Radoman i Adnan Čirgić ukazuju na oštrinu Nikčevićeva polemičkoga tona, koja je dolazila do izražaja u novinskim tekstovima „u kojima se obračunavao s neprimjerenim napadima i na sebe i na crnogorski jezik.“ Oni objašnjavaju Nikčeviću težnju o uspostavljanju nauke o crnogorskom jeziku, koja je dovela do pojave njegovih protivnika i oponenta. Time posebno izdvajaju kulturu Nikčevićeva obraćanja na neutemeljene i nerijetko nevaspitane izjave autora knjiga koji su ga napadali. Sve to samo potvrđuje Nikčevićev ogromni angažman i u jezikoslovenoj montenegristici.

Kao izvrstan poznavalac društveno-istorijskih prilika Nikčević se izdvaja lakoćom sagledavanja mnogih pojava u nauci o književnosti, koje nerijetko tretira u kontekstu svjetske literature. Na taj način, *Crnogorske filološke studije* predstavljaju vrijedan kulturno-naučni doprinos u kome se interdisciplinarnost i društveni karakter posebno valorizuju. Snagom svoje erudicije, jedinstvenošću i kreativnim književnoteorijskim opservacijama Nikčević nastavlja da bogati crnogorsku i hrvatsku literarnu produkciju, a zanimljivim kulturnim aktivnostima doprinosi interferenciji nacionalnih veza.

Pišući o Miloradu Nikčeviću kao istoričaru književnosti, Krsto Pižurica kaže:

„Viziju crnogorske književne prošlosti Milorad Nikčević posmatra očima savremenog književnog povjesničara, koji naglašava zakonomjernosti vremenskog slijeda, poznaje savremena dostignuća u sferi literature i na književnost gleda kao na dio društvenog razvoja. U svojim analizama i sintezama on je prihvatio Hegelovo načelo da *umjetnik pripada svome vremenu, a umjetničko djelo ne postoji sebe radi, već nas radi.*“

Uz to, mi ćemo dodati da je Milorad Nikčević, misleći na nas, ostavio vrijednu studiju i obogatio nauku o književnosti, a Fakultet za crnogorski jezik i književnost ove je godine na *Prvim cetinjskim filološkim danima* Miloradu Nikčeviću uručio *Povelju* za poseban doprinos montenegristici.

Marijana TERIĆ

**MILORAD NIKČEVIĆ:
MONTENEGRIN PHILOLOGICAL TOPICS
(Status and Reception)**

In this paper, the author reflects on the importance of *Crnogorske filološke studije* (*Montenegrin Philological Studies*) by Milorad Nikčević. Given that Nikčević is one of the few intellectuals striving to strengthen Montenegrin-Croatian cultural links and promote a number of neglected values, the author reviews the texts included in this work, structured into three units. In doing so, the author enables the readers to follow inter-cultural relations between the two countries, the scientific and cultural engagement of numerous authors, as well as the immeasurable result of Nikčević's research work. In this context, it is concluded that *Crnogorske filološke studije* present a great contribution to science on literature, especially Montenegrin one.

Key words: *Montenegrin-Croatian links, literary-historical importance, comparative analysis, modern literature, political and cultural context*